The Byelorussian Times

ЧАС
Двумоўны беларускі
часапіс у З.Ш.А.

No.18, Vol.4, USPS 345-170 | January 1979 | 9-06 Parsons Blvd., Flushing, N.Y. 11357 | Price $1.00

The Runaway Byelorussians

Below the B.T. reprints an article from a Soviet underground publication "Samizdat Bulletin" No.34, Feb. 1976. The article, by A. Uchitel, deals with the fate of Byelorussian farmers who get trapped into working for the Soviet forest industry.

In the winter of 1969-1970, while under investigation in the so-called Ryazan-Saratov Affair, I was incarcerated in the Petrozavodsk city jail. Almost half of all prisoners in this jail in the capital of Karelia turned out to be Byelorussians. This fact in itself should not have been too surprising, because there are now as many Byelorussians in Karelia as Karelians, and the local inhabitants jokingly call their republic the "Karelo-Minsk SSR." After World War II many Byelorussians had settled in the former Finish territories.

But the peculiar thing was that it wasn't these Byelorussian settlers who populated the Petrozavodsk jail. The inmates were Byelorussians who had been recruited to work in the Karelian lumber industry for a period of 3 to 5 years.

How can it be explained that peaceful Byelorussian farmers, having arrived in the Karelian forests, become criminals? To understand this strange phenomenon let us look at the entire system of recruiting collective farmers for longrange projects in the USSR.

I do not know why the Karelian lumber industry recruits its workers in Byelorussia. Perhaps it's just a force of habit after World War II. The recruiter travels through the remote and poor collective farms of Byelorussia and describes the lumber industry in glowing terms: good pay, great climate, rivers full of fish, and so on. The farmers in the Soviet Union do not have an internal passport (an identification document), and if they want to leave the collective farm they must get a permit from the chairman of the farm. The recruited farmer isn't entrusted with such a permit. That's retained by the recruiter. The latter, however, pays the new hired hand 15 rubles "departure money," and from this moment on the hired hand becomes the property of the recruiter. Thus the price of a Byelorussian "soul" serf is 15 rubles –

After the hirees arrive at their destination the recruiter hands the permits over to a manager of a lumber mill and gets his 15 rubles refunded. The slave transaction is now completed.

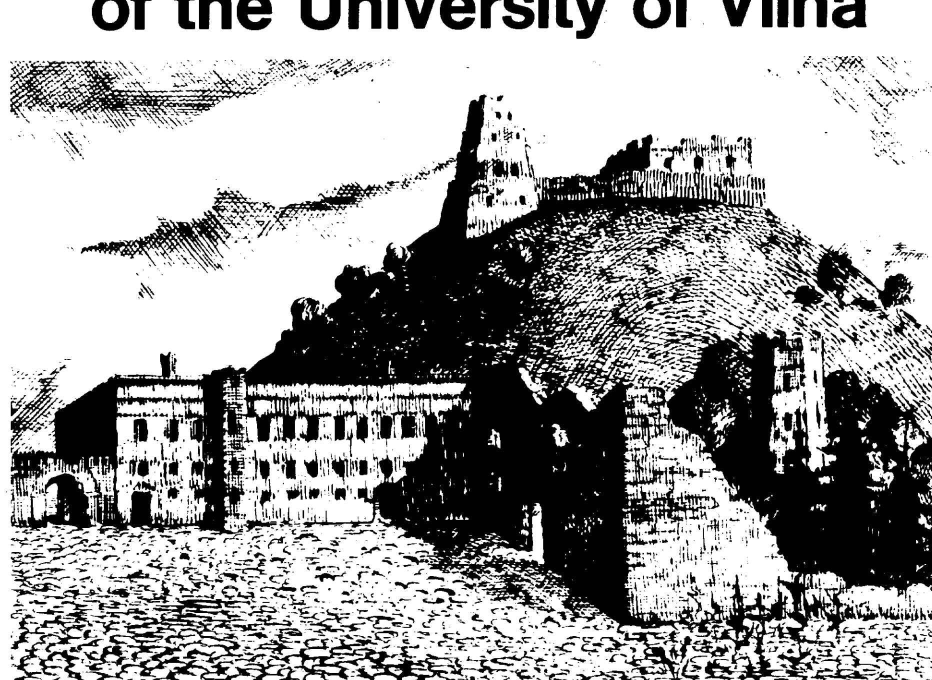
Now the manager deals with the newly hired hands as he pleases. He pays them the minimal wage of 60 rubles a month compared to 400 rubles earned by a local lumberjack. If the manager wants, he can "sell" his slaves to the neighboring lumber mill for 15 rubles per head. The hired farmer has no recourse: he has no documents, he has no money. Thus he does any kind of work for any pay, and when ordered he picks up his belongings and travels to his new master. In this manner, one of my cell mates changed jobs 14 times, working at 14 different lumber mills in a single year.

When such life becomes completely unbearable, the deceived Byelorussians do as the slaves and serfs did in earlier times – they run away, run without money or railroad tickets home to their villages in their native Byelorussia.

Here is where they find themselves at odds with the humane Soviet law. The criminal law of the RSFSR states that for violation of passport regulations and vagrancy a person can be confined for up to 2 years in a labor camp. The police intercepts these runaways on the roads, at railroad stations, in trains, and returns them to their owner – the lumber industry, but the next time they are sent to the Pertozavodsk prison and from there to the camps.

Seldom does any one of them, after leaving the camp, reach his cherished Byelorussia. The majority become real vagrants who are forced to ride the roads of Soviet railroads – in this case between Byelomorsk and Volkhovstroi.

400-th Anniversary of the University of Vilna

Ruins of the Vilna fortress.

With this issue, marking the 400-th anniversary of the University of Vilna, the "Byelorussian Times" begins publication of a series of articles by V. Panucevic (in Byelorussian) dealing with the history of the University of Vilna. This anniversary is particularly significant today, at the time when Vilna, the capital of our historical state Litva, has been given to Zhamoyc by our colonial Muscovite rulers. Imperialistic Poland too pretends to claim Vilna and its university.

We Byelorussians, custodians of our history, cannot remain silent. There was a time when no alien commander ruled over our land and our university. It is the function of the press not only to teach the reader, but also to expose the fiction propogated by Moscow and Poland.

For the first article on the University of Vilna see page 6.

USSR: the Russian Colonial Empire

Following the Russian Revolution of 1917, all captive colonial nations of the former Tsarist Empire proclaimed their national independence.

In this fashion there emerged the 'Russian Soviet Federated Socialist Republic', **Finland** on Dec. 6, 1917, **Ukraine** on Jan. 22, 1918, **Kuban Cossack State** on Feb. 16, 1918, **Zhamoyc** (present-day Lithuania) on Feb. 16, 1918, **Estonia** on Feb. 24, 1918, **Byelorussia** (historical Litva) on March 25, 1918, **Don Cossack State** on May 5, 1918, **North Caucasus** on May 29, 1918, **Georgia** on May 26, 1918, **Azerbaijan** on May 29, 1918, **Armenia** on May 30, 1918, **Poland** on Nov. 11, 1918, **Latvia** on Nov. 18, 1918, **Tartar Idel Ural** on Nov. 12, 1917, **Siberia** on April 4, 1920, and **Turkestan** on April 16, 1922.

In response to these unexpected developments, V. I. Lenin, under the slogan 'In defense of the Russian S.F.S.R. against the Tsarist Army', organized an army of three million which, on his orders and under the direction of Commissar Leon Trotsky, occupied, between 1919 and 1923, each of the sovereign and democratic non-Russian republics with the exception of the three Baltic States, which were occupied during the Second World War.

This invasion was launched despite Lenin's "declaration" and "recognition" of national rights of the peoples of the former Tsarist Empire. The military invasion and the subsequent occupation of the formerly free nations differs in no way from the military occupation by the Axis Powers in 1941–42 which were subsequently defeated, while the USSR has retained the areas it occupied to the present day.

At the time of their occupation, the territories of the national republics became, in fact, colonies of the Russian S.F.S.R., and their governments were replaced by Bolshevik-imposed party dictatorships which were totally controlled by the Russian Bolsheviks. In **Byelorussia**, for example, there were so few Communists during the period of the Revolution that as far as the native population was concerned, the Byelorussian Communist Party did not exist. Its members were recruited chiefly from the non-Byelorussian elements of the urban proletariat and were led by agitators sent from Russia. This was substantiated by its name. The party was not named the Byelorussian Communist Party or even the Communist Party of Byelorussia, but the North-West Branch of the Russian Communist Party. Later the Secretary of the Communist Party in Byelorussia admitted that "the Soviet Government in Byelorussia was established as the result of a severe war with the local Nationalists."

(continued on page 2)

Russian Empire

(continud from page 1)

The puppet governments set up by the occupying Red Army, in each of the occupied nations, signed agreements with the Russian S.F.S.R. and ratified constitutions drafted by the Russian Government in Moscow. They all followed the pattern of Byelorussia (January 16, 1921) whereby the following seven Ministries were reserved exclusively to the Russian S.F.S.R.: Army and Navy, State Economy, Foreign Trade, Labor, Finances, Transportation and Communication. Thus the Russian S.F.S.R. absorbed seven key ministries reducing the Byelorussian government to the local administrative level. Similar arrangements were imposed on all other non-Russian republics.

Furtheremore, on December 30, 1922, in a gesture designed to conceal the colonial nature of these conquests, at the "request" of the Russian S.F.S.R. for "unification" most of the territories of the former Russian Empire were preserved intact, under continued Russian political and military domination, with a new name: the Union of Soviet Socialist Republics.

An examination of some relevant statistics relating to the First All-Russian Bolshevik Party Congress provides better insight into the "voluntary" nature of this "Union" of republics, "all enjoying equal rights". There were 2214 delegates to the Congress, of whom 1673 had the right to vote, and 541 had advisory rights. The Russian S.F.S.R. had 1727 delegates, of whom 1217 had the right to vote, and Ukraine, Byelorussia and Trans-Caucasia together had only 488 delegates, 440 of whom could vote. Even in the newly created Soviet of Nationalities, the republics, each of which theoretically possesses "equal rights", were represented as follows: 46 representatives for the single Russian S.F.S.R. and a total of 25 representatives for all other republics of the USSR.

This is how the Russian Bolsheviks strove to preserve the Russian Empire and to continue its imperialistic policies.

Once the Russians stabilized their control of the non-Russian areas within the new imperial framework of the USSR, they began in the 1930's to consolidate their power. Using mass terror, forced slave labor camps, artificial famines, mass deportations, arrests, executions, and party purges, the Russian Administering Power crushed all opposition. Only these methods make it possible, today, for 93.8% of the 254 million inhabitants of the USSR to be kept under total control by the 6.3% Communist Party members, 70% of whom are Russians.

The Union Republics, without a national defense, with no national currency, no national postage, no national transportation and communication, no national ministry of education, no embassies or consulates, constitute a parody of the term "Free and Independent Republics". These so-called "Independent States", some with United Nations membership status (Byelorussia and Ukraine) have no jurisdiction over the most basic functions of a free state.

During the Second World War, the Russian colonial empire expanded, incorporating within the USSR parts of Finland, East Prussia, the Japanese Kurile Islands and the southern half of the Sakhalin Island and parts of Northern China.

Contrary to the Soviet propoganda, the USSR is not a free union of free republics, but a continuation of the Russian Tsarist Colonial Empire in the form of a totalitarian communist police state.

1980 Olympics: Russian Rip-Off

From the Arizona *Republic*

If you're thinking of going to Moscow for the 1980 Olympics, think again.

It will be the greatest rip-off in Olympic history.

According to the Los Angeles *Times*, the Russians are demanding that each visitor post a deposit of $1,550 months in advance to attend the games. And for this, they are guaranteeing nothing.

They won't say if the $1,550 will cover the entire cost, nor will they assure depositors of a seat on a specific airline, or a room in a specific hotel, or any particular number and type of Olympic tickets.

The games are to last 16 days. However, Americans attending them will be permitted to stay in Moscow in most cases only five days. The other 11 they will have to spend in Leningrad and Kiev, watching such soul-stirring events as the preliminary soccer matches.

E. Wallace Lawrence, president of the Russian Travel Bureau, which is representing the Soviet government in making arrangements to attend the games, says the Russians so far have agreed to make available 1.7 Olympic events tickets per day to each American tourist, if they can.

This means the American will be able to watch exactly seven events during his stay in Moscow and take home one-half of a ticket as a souvenir.

The whole thing is outrageous, but neither the International Olympic Committee nor the U.S. Olympic Committee will do anything about it.

To those complaining, the IOC has replied: "Address your comments to the U.S. Olympic Committee."

The USOC has said: Complain to the Russian Travel Bureau.

The Soviets are planning to make the 1980 Olympic games a propaganda extravaganza, just as the Nazis did with the 1936 Olympics in Berlin. And there are people in this country who seem to have no hesitation in footing the bill for it.

The National Broadcasting Co. has agreed to pay the Soviets a reported $85 million for the broadcast rights. And now American sports fans are giving the Soviets at least $1,550 and probably a good deal more for the privilege of watching 7.5 events.

ВЫЙШЛІ З ДРУКУ

*** У канцы мінулага году выйшаў у Менску 2-гі том Тлумачальнага Слоўніка Беларускае Мовы пад рэдакцыяй Інстытуту Мовазнаўства Акадэміі Навук БССР. У том увайшло 19,269 слоў на літары Г–К.

*** Выйшаў з друку 47-ы нумар часапісу *Родны Край*. Адрыс выдавецтва:
Rodny Kraj, P. O. Box 1944, Trenton, N. J. 08607. Выдавецтва часапіу просіць надсылаць весткі пра загінуўшых у змаганьні за Беларусь.

WOMEN'S NATIONAL REPUBLICAN CLUB LUNCHEON

Chairman Willam E. Brock and Senator James L. Buckley meet with Byelorussian and Ukrainian representatives at the Luncheon. From left to right: Former U.S. Senator from New York James L. Buckley, Mrs. Mary Dushnyk, President of the Ukrainian-American Republican Club of New York, William E. Brock, Chairman of the National Republican Committee, Miss Danuta Pliszak, Ukranian, and Dr. Roger Horoshko, Chairman of the Byelorussian-American Republican Club of New York.

On March 10, 1979, the 58-th Annual Women's National Republican Club Luncheon was held at the Waldorf Astoria Hotel in New York City.

Prior to the Luncheon a press conference was held featuring the Republican Party State Chairmen who were in New York at the North East Regional Conference, and the wives of a number of potential Republican presidential candidates, including Mrs. Howard Baker, Mrs. George Bush, Mrs. John Connally, Mrs. Philip Crane, Mrs. Robert Dole, Mrs. Benjamin Fernandez, and Mrs. Ronald Reagen.

After an invocation by Dr. Elson, the U.S. Senate Chaplain, opening the Luncheon, Senator Jacob K. Javits welcomed the guests to New York.

The New York State Republican Heritage Groups, headed by Mr. Michael Sotirhos, presented a program featuring national costumes of the member nationality clubs.

William E. Brock, Chairman of the National Republican Committee, received a "Distinguished Political Service Award" and Ambassador Ann Armstrong was named the "Republican Woman of the Year."

Former New York Senator James L. Buckley was the principal speaker and in his speech assailed Democratic domestic and foreign policies, stressing President Carter's inability to govern the country effectively. Mr. Buckley spoke in place of Senator Barry Goldwater who was unable to attend.

ГІСТОРЫЯ НАРБУТА

Гісторыя каждага народу ў першую чаргу, пішацца сваімі людзьмі, сваімі гісторыкамі; наадварот, гісторыя народу, напісаная ягонымі суседзямі – ніколі ня можа быць аб'ектыўнай.

Да гэтага часу мы ведаем толькі адзінага гісторыка, Літоўца (Беларуса), Хыедара Нарбута, які ў сваёй манумэнтальнай працы „Гісторыя Літоўскага Народу", выданай у 1835 –1841 гадох, апісаў дзеі свайго народу аж да Вуніі 1569 г. „Гісторыя Літоўскага Народу" гэта – 9ці томная праца; маець больш 5000 бачынак друку.

Зацікаўленыя, ў справе рэпрадукцыі гісторыі Нарбута (з мікрафільму на паперу), могуць зьвяртацца ў гэтай справе да Рэдакцыі газэты „Б. ЧАС". – *Рэдакцыя Б. ЧАСУ*

The Byelorussian Times
ЧАС
Двумоўны беларускі часапіс у З.Ш.А.
USPS 345-170
9-06 Parsons Blvd.
Flushing, N.Y. 11357
U.S.A.
A Byelorussian Newspaper
Published bimonthly in January, March, May, July, September and November.
Dr. Roger Horoshko, Publisher
Subscription $6 per year
Second Class Postage Paid at Flushing, N.Y. 11355
„ЧАС"
Двумоўная беларуская газэта
Выходзіць 6 разоў на год у студзені, сакавіку, травені, ліпені, верасьні й лістападзе.
Др. Р. Гарошка, Выдавец
Падпіска 6 даляраў на год

BYELORUSSIA STILL A COLONY

The post-World War II period has been charectarized by the liquidation of colonialism by the Western Democracies. Colonial Africa has been transformed into a continent of new sovereign states, all of which have been admitted to the United Nations. At the same time, this has also been a most favorable period for the expansion of Muscovite tyrany — of the modernized, totalitarian and colonial Communist Russia. Russian domination has now been extended over all of Eastern and most of Central Europe, Northern Asia and parts of Southern Asia.

While the process of de-colonization by the West has occurred with relatively little loss of human life, the process of the so-called "voluntary" incorporation of nations into the Russian empire has been drenched in blood.

Byelorussia is a founding member of the United Nations and its seat belongs to the legitimate representative of the Byelorussian Nation. Today, however, Byelorussia's representation at the United Nations is being exploited by Russian colonial authorities.

In the name of the ten million Byelorussians, we, Byelorussian political emigrés from all parts of the Free World, unanimously protest against the transformation of our homeland into a Russian colony. We accuse the administration of the Soviet Union of colonialism in Byelorussia and of perpetuating the old Russian totalitarian system.

Our homeland, the Gran Duchy of Litva, had been incorporated into the Russian Empire for the first time at the end of the 18-th century by the armies of Catherine the Great. During the Russian Revolution, the Grand Duchy of Litva re-emerged, for a few years, as a sovereign state known as the Byelorussian Democratic Republic.

Home and Homeland

"We see how seriously the races swarm
In their attempts at sovereignty and form.
They are our wards we think to some extent
For the time being and with their consent,
To teach them how Democracy is meant."
—Robert Frost, American poet.

The aged poet writes for those in other lands,
In other times, when the New England people roved in bands,
As patriots and heroes, soldiers lending hands,
To fight the English tyranny that scarred like firebrands

Upon their flesh, as tax, and greed, and punishments unfair;
While early partisans, ancestral Yanks, took care
To safeguard what was theirs, their life, and dared
To speak out as a people, united, as to their share

Of Liberty and Happiness.

In nineteen-eighteen, Miensk took such a stand:
Proclaimed an independent Motherland.
The taste of freedom in the heart of man,
And child, and woman made the land ours, Byelorussian.

The tyrant Moscow then snatched all that was free,
Enslaving us in labor colonies;
And, like a vicious butcher, slaughtered babes,
Who, for a living Mother's love, cried, craves.

Sixty-one years have gone by,
But in our hearts we do not cry.
The tears are gone, there's much work to be done,
For we will live and die for that same freedom.

The Statue in the harbor lighted our way here;
Some may have kissed the New World ground in tears.
The memories of deaths have not faded with the years,
And, in our hearts, a love for Home is stirred.

From its own times of troubles, America has grown,
And picked up 'long the way those who were down.
No tyrant king, or ruler harms us here,
And we still make our own future clear,

As realistic Byelorussians.

— Arol
Cleveland, Ohio

Radio Free Olympics

From the Richmond *News Leader*

The Moscow Olympics are 20 months away, but already the USSR is tightening the noose around the press' freedom to report Olympic news. It is seeking to bar Radio Free Europe and Radio Liberty from covering the 1980 games.

Says Soviet sports minister Sergei Pavlov, "In the National Olympic Committee of the USSR we are categorically against the presence of even one of these stations. Everything will be done to prevent their presence. We make no secret of that."

The Soviets fear Radio Free Europe because they know millions of persons behind the Iron Curtain depend on it for news. Eastern Europeans understandably prefer its accurate accounts to the Communist party's propaganda broadcasts.

The United States Olympic Committee says it is standing behind Radio Free Europe and Radio Liberty... for now. In 1976 the USOC merely protested verbally when the Soviets forced Radio Free Europe's ouster on a technicality from the Innsbruck winter games. The USOC again failed to assert itself when Canada—acting at the behest of the Communist bloc and the Third World—booted Nationalist China out of Montreal's 1976 summer games. In each instance the U.S. Olympic team should have packed its bags and gone home.

This time the USOC should stand firm. Stay tuned.

АРХІПАСТЫРСКАЕ ВЯЛІКОДНАЕ ПАСЛАНЬНЕ
Дастойнаму Сьвятарству, Набожнаму Манаству і ўсім Багалюбным Вернікам Народу Беларускага

„Я ёсьць уваскрасеньне й жыцьцё; хто веруе ў Мяне, хоць і памрэ, жыць будзе" (Ін. XI, 25).

ХРЫСТОС УВАСКРОС!

Уваскрасеньне Хрыстовае гэта вельмі важнае здарэньне ў духоўным жыцьці хрысьціяніна на ўсім сьвеце. У гэты дзень усе хрысьціяны ўрачыста вітаюць адзін аднаго ХРЫСТОС УВАСКРОС! У гэтых двух словах выказваецца столькі радасьці, задаваленьня й трамціць моцна сэрца, бо-ж няма другога больш урачыстага прывітаньня, як у гэтых двух словах выказанае.

Кожны з нас ад самых дзіцячых гадоў, памятае, што Вялікдзень ёсьць самым найбольшым сьвятам. І нават няверуючыя ў гэты дзень, „што яго сатварыў Госпад", сьпяшаюцца ў царкву на ўрачыстую Багаслужбу й з радасьцю захапляюцца чароўным сьпевам Вялікоднага Канону й Сьв. Літургіяй. Цяжка сабе ўявіць, каб у тым часе людзі мелі паміж сабою нейкую варожасьць бо ў тым часе паміж усімі йсьнуе згода, усім хочацца адзін аднаго абняць, усім здаецца, што яны браты й сёстры паміж сабою. І гэткая духовая радасьць ужо сьветчыць аб асаблівым значэньні сьвята Вялікадня, які таму й называецца Сьвятам над Сьвятамі.

Амаль ужо дзьве тысячы год прайшло з таго часу, калі Хрыстос пасьля Свайго Уваскрашэньня зьявіўся жонам Міраносіцам і сказаў ім РАДУЙЦЕСЯ! (Мац.28,9), і гэткае радасьці ніхто ня можа адабраць і сёньня ад сапраўднага хрысьціяніна, аж пакуль існуе хрысьціянскі сьвет. А ён будзе існаваць ува ўсе дні й да сканчэньня веку (Мац.28,20). І сьвята Уваскрасеньня Хрыстовае хрысьціяны па ўсім сьвеце будуць спатыкаць урачыста.

Літасьцівы Госпад Бог наш не хацеў пакінуць грэшных людзей у стыхійным няшчасьці, а таму паслаў на зямлю Збавіцеля. І калі надыйшла поўня часу на зямлю прыйшоў Сын Божы праз уцелаславеньне ад Прэсьвятое Дзевы Марыі. Ён прынёс нам дасканалы закон веры й маральнасьці ды паказаў на прыкладзе, як трэба закон выконваць.

Хрыстос, як Чалавек пражыў на зямлі трыццаць тры годы. Ён Сам пражыў усе зямныя няўзгоды й паказаў нам, як трэба жыць і што патрэбна для збаўленьня. Ён заставіў нам Сваю Сьвятую навуку-Эвангельле й за гэта быў укрыжаваны й памёр на крыжы. Сваёю сьмерцю перамог сьмерць, а Уваскрашэньнем палажыў пачатак уваскрашэньню ўсіх памершых – бо як у Адама ўсе паміраюць, так у Хрыста ўсе ажывуць (І. Кар. 15,22).

Таму Уваскрасеньне Хрыстовае ёсьць найбольшым актам зямнога жыцьця Ісуса Хрыста. Гэта найбольшае цуда з усіх Хрыстовых цудаў. І таму апосталы праз увесь час і прапаведвалі пра Хрыстовае Уваскрасеньне, бо яно было завяршэньнем місыі збавеньне Хрыстом народаў. Аб гэтым апостал Павал выясьняе так: калі-б Хрыстос не ўваскрос дык і навука нашая дарэмнаю была-б, дарэмнаю й вера нашая. (І. Кар. 15,14).

Хрыстос Уваскрос і ўзьнёсься на неба, але нас самотнымі не пакінуў. Ён прабывае й цяпер на зямлі й пазаставіў нам Сьвятую Царкву, Якое Ён Сам зьяўляецца Галавою. У Царкве Сваёй устанавіў таінства, каб мы праз Сьв. Прычасьце ядніліся зь Ім.

Таму, Дарагія Браты й Сёстры! Абновім і мы ў гэты Вялікі Дзень серцы нашыя, каб у нас гарэла вялікім полымям сьветлая, містычная вера. Няхай палымяная надзея ажыўляе духовыя сілы нашыя, а жыцьцядайная любоў і праца нашая для дабра свайго Беларускага Народу наблізіць нас да вызваленьня з няволі Бацькаўшчыны нашай.

Зьвярнем большую ўвагу на паглыбленьне сьведамасьці розуму нашага ў справе адказнасьці перад Богам, Царквою і Народам для ўзмацненьня нашае роднае Беларускае Аўтакефальнае Праваслаўнае Царквы, Богу на славу, а Беларускаму Нарду на радасьць, шчасьце й збавеньне.

З гэткімі нашымі разважаньнямі й думкамі ды шчырымі пажаданьнямі сардэчна вітаем Богам даручаную нам Паству з Вялікім і Радасным Сьвятам Уваскрасеньнем Хрыстовым – Вялікаднянм! Пасылаем Вам і ўсяму нашаму Беларускаму Народу нашае Архіпастырскае дабраславенства.

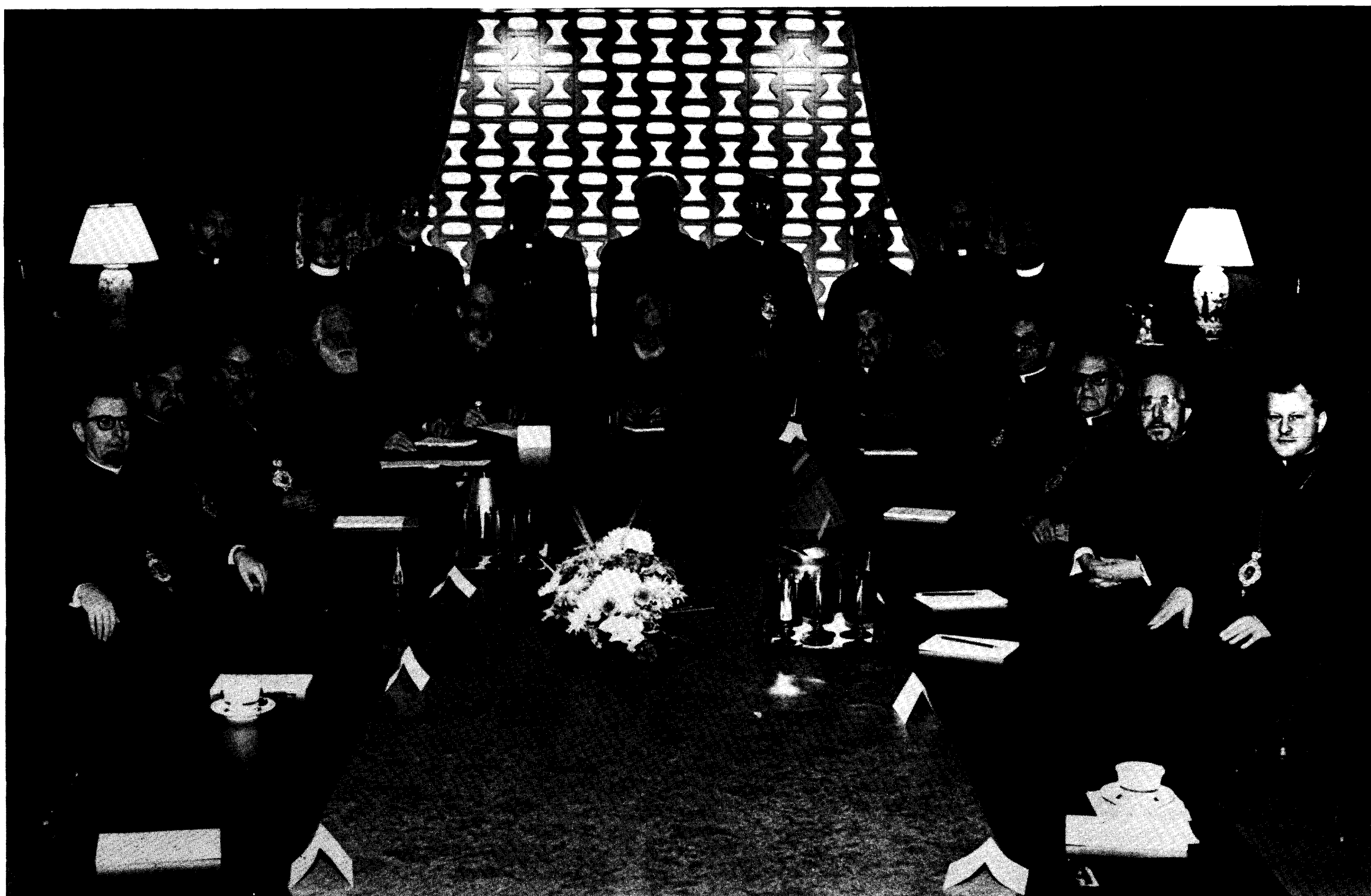
Супакой, любоў і Ласка Госпада нашага Ісуса Хрыста й любоў Бога й Айца й Прычасьце Сьвятога Духа няхай будзе з усімі Вамі, цяпер і заўсёды й павек вякоў. Амін.

Лета Божага 1979, м-ца красавіка.

Пакорны ў Богу +Мітрапаліт Андрэй

Пакорны ў Богу +Архіяпіскап Мікалай

Канфэрэнцыя Япіскапаў Праваслаўных Цэркваў у Амэрыцы

Сядзяць зьлева направа: (2) Архіяпіскап Канстанцін – Украінскай Праваслаўнай Царквы ў ЗША; (3) Архіяпіскап Мікалай – Беларускай Аўтакефальнай Праваслаўнай Царквы; (4) Архіяпіскап Віктарын – Румынскай Пр. Ц. у юрысдыкцыі Румынскага Патрыярха; (5) Мітрапаліт Язэп – Баўгарскай Пр. Ц. у юрысдыкцыі Баўгарскага Патрыярха; (6) Архіяпіскап Якавас – Экзарх Канстантынопальскага Патрыярха; (7) Мітрапаліт Мсьціслаў – Укр. Пр. Ц. ў ЗША; (9) Архіяпіскап Марк – Укр. Пр. Ц. ў ЗША; (11) ЯпіскапЯн – Карпата-Рускай Пр. Ц. ў ЗША.

Стаяць зьлева на права: (1) Япіскап Сітарыёс – Грэцкай Пр. Ц. юрысдыкцыі Якаваса; (3) Япіскап Андрэй – Укр. Пр. Ц. юрысдыкцыі Канстантынопальскага Патрыярха; (4) Япіскап Барталамей – Незалежнае Пр. Ц. ў Амэрыцы; (7) Япіскап Гэрман – Пр. Ц. ў Амэрыцы (быўшая расейская Мітраполія).

(працяг на 8-ай бачынцы)

Сьвятой ✠ Памяці

МІКОЛА ГАРОШКА

11 лютага 1979 г. раптоўна памёр Інжынер Мікола Гарошка, нястомны барацьбіт за волю сваёй Бацькаўшчыны й лепшую долю свайго Народу. Сьв. Памяці М. Гарошка нарадзіўся 4.5.1902 г. ў Трашчычах наваградзкага павету на Беларусі. Паховіны адбыліся 15 лютага на беларускім магільніку ў Іст-Бронзвік, Ню-Джэрзі. Вечная Яму Памяць.

ШЧЫРАЯ ПАДЗЯКА

Схіляючыся перад Воляй Божай аб раптоўным адыходзе з гэтага зямнога сьвету на вечны супачынак нашага дарагога мужа, бацькі, брата й швагра, сьветлай памяці Міколы Гарошкі, гэтай дарогай складаем шчырую падзяку, ўсім тым, якія выявілі сваё спачуваньне, духовую й маральную падтрымку, каб палегчыць наш боль і жаль ушаноўваючы памяць сваёй прысутнасьцю на адбываных памінальных Божых службах і паховінах, молячыся разам з намі за супакой душы спачылага, як і прымаючы ўдзел пры паховінах на магільніку БАПЦ ў Іст Брансвіку.

У першую чаргу складаем шчырую падзяку Высокапачэснаму Уладыку Архіяпіскапу Мікалаю, які быў ласкавы прыбыць з далёкае Канады, каб ачоліць Божыя Службы й правесьці Нябошчыка на месца вечнага супачынку, як таксама, Прат. Карпу Стару й а. Расьціславу Войтэнку за ласкавую дапамогу й маленьні паніхідаў і саслужэньні з Уладыкам. Шчырая падзяка дырыгэнту хору Катэдральнага Сабору Сьв. Кірылы Тураўскага ў Ню Ёрку Сп. Барысу Данілюку й усім харыстым, якія ўпрыгожылі Божыя Службы сваім прачулым пеяньнем.

Шчыра дзякуям усім тым якія выказалі сваё спачуваньне й пашану прыносячы ці перасылаючы многа прыгожых кветак на сьвежую магілу памерлага.

Вялікае дзякуй усім тым, якія асабіста прыбылі на паховіны каб ушанаваць Нябошчыка, памаліцца й разьвітацца з Ім, прыяцелям Д-ру Язэпу Сажыцу, Інж. Янку Бруцкаму, якія прыехалі з далёкага Дэтройту, Д-ру Ўладзімеру Набагезу, сябры Нябошчыка па Праскім Унівэрсытэце Інж. Пятру Орсе, а. Аляксандру Яноўскаму, настаяцелю Парафіі Жыровіцкае Божае Маці ў Гайлэнд Парку, парафіянам, хору й рэгэнту Сп. М. Тулейку, якія прыбылі на магілкі, каб прысутнічаць пры апошнім разьвітаньні.

Шчырая падзяка ўсім, хто выступаў падчас абеду і ў так прыгожых словах сваіх прамоваў гаварылі аб працы й дзейнасьці пахаванага.

Шчыра дзякуем глыбокапаважанай матушцы Алене Войтэнка й Сп-ні. Анне Войтэнка якія падрыхтавалі смачную ежу пры памінальным стале ў залі пад царквою Жыровіцкае Божае Маці ў Гайлэнд Парк пасьля паховінаў.

Асірацелая Жонка Зіна й сыны Расьціслаў і Валентын Гарошкі,
сястра Анна Сурко й сын Ігар з сямьёю,
швагер Аляксей Груша з жонкай Зосяй,
дачкою Ліляй Шурак, зяцем і ўнучкаю.

Сьв. Памяці
МІКОЛА ГАРОШКА

У нядзелю 11-га лютага 1979 г. пры наведаньні Парафіі БАПЦарквы Сьв. Тройцы ў Дораты памёр раптоўнай сьмерцю СТАРШЫНЯ ЦАРКОЎНАЙ РАДЫ Парафіі Сьв. Кірылы Тураўскага ў Брукліне Мікола, сын Калінніка, Гарошка.

Царкоўная Рада Парафіі БАПЦ ў Брукліне ў жалобным смутку выказвае сваё глыбокае спачуваньне асірочанай сямьі Нябошчыка.

а. Васіль Кэндыш
Аляксандар Міцкевіч
Мікалай Заморскі
Юрка Касьцюкевіч
а. Расьціслаў Войтэнка
Уладзімір Курыла
Міхась Міцкевіч
Кастусь Варабей

Сьв. Памяці
МІКОЛА ГАРОШКА

інжынер, грамадзкі й рэлігійны дзеяч, сябра Беларускага Інстытуту Навукі й Мастацтва, народжаны 4.5.1902 г. ў вёсцы Трашчычы на Наваградчыне, памёр неспадзяна 11.2.1979 г., пра што з глыбокім жалем паведамляе й сям'і Нябошчыка шчырыя спачуваньні выказвае

УПРАВА
Беларускага Інстытуту Навукі й Мастацтва

Паважаны Др. Р. Гарошка!
Замест красак на магілу земляка-наваградчаніна, Вашага бацькі інж. М. Гарошкі, перасылаем $25 на Вашую газэту The Byelorussian Times.
З шчырымі спачуваньнямі,
М. і Н. Рагуля

Замест кветак на сьвежую магілу Сьвятой Памяці нашага Дарагога, Шчырага й Адданага Прыяцеля Міколы Гарошка перасылаю 25 дал. на Кансысторяю БАПЦ.
Мт. М. Войтэнка

ЗАМІЖ ВЯНКА НА СЬВЕЖУЮ МАГІЛУ
Сьв. Пам.
Інж. МІКОЛЫ ГАРОШКІ
складаем ахвяры на выдавецтва газэты
"The Byelorussian Times"

Міхась Белямук	$10
Янка Каваленка	$ 5
П. Базаўскі	$10
К. Каляда й сям'я	$10
К. Калоша	$20
І. А. Кахаоўскі	$10
О. А. Стрэчань	$10
Я. Лукашэвіч	$ 5
Разам	$80

400-ГОДЗЬДЗЕ ВІЛЕНСКАГА ЎНІВЭРСЫТЭТУ 1578–1978

В. ПАНУЦЭВІЧ

Гадавіна 400-х угодкаў Віленскага Ўнівэрсытэту асабліва важная ў нашу пару, калі Масква передала Жамойці сталіцу нашай гістарычнай дзяржавы, Вільню.

Цяпер Жамойцы Віленскі Ўнівэрсытэт называюць сваім, а Палякі Вільню й Віленскі Ўнівэрсытэт лічаць сваім.

Мы Беларусы, гаспадары сваёй краіны й гісторыі, ня можам маўчаць. Быў час, калі нашым унівэрсытэтам не камандавалі ні маскалі ні палякі.

Заданьнем нашай прэсы ёсьць ня толькі інфармаваць ды вучыць чытача, але перад усім сьветам паказваць фальшывую палітыку Масквы, Пальшчы й Жамойці.

– *РЭДАКЦЫЯ*

7-га ліпеня 1578 г. на прапанову віленскага япіскапа Валерыя Пратасэвіча й каад'ютара Юрага Радзівіла, Сьцяпан Боторы, кароль Польшчы й вялікі князь Літоўскі, выдаў у Львове першую грамату, у якой Віленскую езуіцкую Калегію падносіў да годнасьці Акадэміі, зраўноўваючы яе ў правох і прывілеях з Кракаўскай Акадэміяй. Сьцяпан Баторы дазваляў Акадэміі ВКЛ свабоднае навучаньне тэалёгіі й сьвецкіх навукаў за выключэньнем мэдыцыны ды права. Адначасова за Акадэміяй прызнавалася поўная аўтаномія, вызваленьне ад судовай і адміністрацыйнай падуладнасьці, а таксама вольнасьць ад данінаў, падаткаў і мытаў. Нараўні з заходнімі эўрапэйскімі ўнівэрсытэтамі Віленская Акадэмія мела права даваць вучоныя ступені, мець выбарную сваю адміністрацыю з Рэктарам і пра фэсарскай Калегіяй на чале. Папа Рыгор XIII бульляй з 29 кастрычніка 1579 г. зацьвердзіў Віленскую Акадэмію з усімі яе правамі. Урэшце Варшаўскі сойм 1583 г. зацьвердзіў каралеўскія наданьні, а сам кароль і вялікі князь літоўскі на тым-жа сойме (23 лютага) перадаў Акадэміі маентак Тракалі каля Вільні. Урачыстае адкрыцьцё Акадэміі адбылося на пачатку акадэмічнага 1580 г. Першым рэктарам быў выбраны Пятро Скарга.

Так сталіца нашай гістарычнай дзяржавы Вялікага Княства Літоўскага Вільня атрымала сваю АЛЬМАМ МАТРЭМ ВІЛЬНЭНСІС. Цікава будзе чытачу хоць коратка глянуць, што было перад названымі датамі ды пасьля аж да сучаснай пары.

Разьвіцьцё школьніцтва й асьветы ў ВКЛітоўскім, нашай гістарычнай дзяржаве, пачынаецца з XII–XIII ст.ст. ды зьвязана было з рэлігійнымі цэнтрамі нашых удзельных княстваў і валасьцяў. Школы гэтыя давалі асновы ў чытаньні, пісаньні, у ліках ды царкоўным сьпеве. У 16-м стагодзьдзі наступіў буйны рост эканамічнага жыцьця ў ВКЛ ды торгу з заходняй Эўропай. Галоўнымі прадуктамі сялянскай, лясной і рамесьніцкай вытворчасьці былі: збожа, лён, мёд, жывёла, скуры, смала, дрэва, дзёгаць і інш. З захаду ішла соль, мэталёвыя вырабы, тканіны, прадметы роскашы..

Поўна было нашай моладзі ва ўнівэрсытэтах Італіі, Францыі, у Празе чэскай, а найбольш у Нямеччыне. Сьледам за багацейшымі ішлі й беднякі, часта пеша з кійком і торбай на плячох, праглыя навукі, яны наведвалі розныя ўнівэрсытэты, акадэміі ў пошуках найлепшых прафэсараў, каб, здабыўшы перадавую веду, вярнуцца на бацькаўшчыну, перадаць усе здабытыя веды сваійму народу.

Як сьцьвярджае польскі дасьледнік Я. Бялінскі („Унівэрсытэт Віленскі" 1579–1831, Кракаў 1899, т.1, 25–26) наша моладзь, шукаючы навукі на Захадзе, старанна амінала блізкую Кракаўскую Акадэмію, а галоўнай прычынай гэтага быў „палітычны партыкулязм", інакш кажучы – адстаў ласьць Кракаўскай акадэміі ў параўнаньні з заходнімі ўнівэрсытэтамі, якія вызваліліся зь сярэднявечнай схалястыкі ў пошуках навуковай праўды.

Вось гэтая культурна-адраджэнская плынь Заходняй Эўропы вабіла да сябе беларускую. або як яе тады называлі – літоўскую моладзь, што выявілася ў 16 ст., калі нашыя вучоныя студэнты спрычыніліся таксама да разьвіцьця ў ВКЛітоўскім ідэяў Лютара, Кальвіна ды іншых рэфарматараў, а таксама буйнае разьвіцьцё сярэдняга й вышэйшага школьніцтва ў ВКЛітоўскім разам з шырокім друкарскім промыслам, каронай якога быў *Францішак Скарына,* які перш у Празе Чэскай у 1517 г. надрукаваў амаль поўнасьцю тэкст Біблії ў перакладзе на „мову рускую" зь вялікімі інклінацыямі да жывой мовы ВКЛ. Пасьля Др. Ф. Скарына пераехаў у сталіцу ВКЛ Вільню (1525), дзе выдаў „Спадарожную кніжку" з нагоднымі малітвамі на будні дзень...

Найстарэйшай нашай вышэйшай школай у Вільні, аднак не акадэміцкага тыпу, якая падрыхтоўвала вучняў да ўступленьня ў заходняэўрапэйскія ўнівэрсытэты, была *„школа Катэдральная"*, заснованая пры Казіміры Ягайлавічу. Гэта была сярэдняя каталіцкая школа, заданьнем якой было падрыхтаваць студэнтаў у асновах вышэйшых навук з вывучэньнем лаціны, грэцкай мовы, мовы нямецкай і царкоўна-славянскай. У 1522 г. зрэфармаваў гэтую школу Віленскі япіскап Ян, з роду Ягайлавічаў, у духу заходняга гуманізму ды праіснавала яна да другой паловы 17 ст., да маскоўскага „патопу".

Другой вышэйшай школай у Вільні была „Сьвятаянская" пры касьцеле сьв. Яна, заснаваная ў 1566 г. Заданьнем яе была падрыхтоўка кандыдатаў на дзяржаўна-адміністрацыйныя службы ў ВКЛ з галоўным націскам на вывучэньне Статутнага Права ВКЛ. Гэтая школа праіснавала да 1571 г., калі яе перанялі Езуіты ды на яе асновах стварылі сваю Калегію, якая пасьля ў 1578 г. перамененая была ў Віленскую Акадэмію. Апошнім Рэктарам Сьвятаянскай Школы быў слаўны гішпанскі прафэсар права Пётра Ройзіюш.

Ад 1539 г. сталі засноўваць свае вышэйшыя школы ў ВКЛ пратэстанты, лютэраны й кальвіністы ў шматлікіх местах ВКЛ, як у Вільні, Кейданах, Слуцку, Біржах, Несьвежы, Сямятычах, Берасьці, Шыдлове ды Заблудаве. Сярод іх найслаўнейшай сталася *Кальвінская Акадэмія* ў Вільні, што паўстала ў 1539 г. Яе заснавальнікам быў Адам Кульва, а знамянітай тэалягічнай славай быў Андрэй Волян. Галоўным апякуном Кальвінскай Акадэміі быў Радзівіл Чорны, прызначыўшы на яе ўтрыманьне вялікія багатыя маёнткі. Пасьля сьмерці Радзівіла Чорнага Акадэмія гэтая пачала хіліцца да заняпаду. Ад 1563 г. зьявіліся яшчэ арыянскія школы ў Вільні ды іншых мясцовасьцях.

Як бачым, 16 ст. прынясло ў ВКЛ вялікі культурна-рэлігійны ўздым з разьвіцьцём вышэйшага школьніцтва. Праваслаўная царква ВКЛ таксама спрычынілася да разьвіцьця школьніцтва, вышэйшага тыпу пры дапамозе т.зв. „Царкоўных Брацтваў", якія вялі асьвету ў сваіх школах, вялі палеміку друкам цераз свае друкарні супраць прадстаўнікоў каталіцтва й пратастанства. Пад пратэктаратам кн. Астрожскага й многіх іншых князёў у Астрогу на Валыні існавала *Астрожская Акадэмія* з Герасімам Сматрыцкім, рэктарам на чале (1580), а таксама брацкія школы ў Слуцку й Тураве (1572), друкарня ў Астрозе (1580).

Як бачым, у другой палавіне 16 веку ў ВКЛ - нашай слаўнай гістарычнай дзяржаве, ва ўсіх большых гарадох краіны пульсавала ажыўленае школьніцтва, друкарства й змаганьне за будучыню...

Першыя крокі дзеля пасяленьня Езуітаў у Вільні былі зробленыя Віленскім біскупам Валерым Пратасэвічам і Жыгімонтам Аўгустам, каралём Польшчы й Вялікім князям Літоўскім (г.ё. сёньня „Беларускім") у 1565 г. Тады Жыгімонт Аўгуст перадаў на Калегію й Акадэмію свой палац у Вільні й прасіў Генерала езуітаў Ляйнэза, „каб прыслаў у Вільню здольных прафэсараў тэалёгіі, філязофіі, матэматыкі й інш. навук" (Ст. Залускі, Езуіты ў Польшчы й ВКЛ, Кракау 1908, 10).

Аднак у 1565 г. не ўдалося ажыцьцявіць задуманага пляну. Галоўнай перашкодай была вайна з Масквой. Новыя стараньні былі праведзеныя тым-жа Віленскім біскупам Пратасэвічам чатыры гады пазьней, у 1569 г. Тады правінцыял езуітаў у Брунсбэргу (Нямеччына) згадзіўся пасляць у Вільню двух айцоў езуітаў – Бальтазара Гаставіна й Юрага Фрыза з двума брацішкамі. Гэтыя першыя езуіты прыбылі ў Вільню ў канцы 1569 г. пад вайсковай аховай (з прычыны вялікага пратэстанскага засільля ў Вільні) ды занялі прызначаныя езуітам будынкі.

2 травеня 1570 г. прыехалі з Пултуска (Польшча) першыя прафэсары з Ст. Варшавіцкім на чале, а 8 травеня т.г. адбылося адкрыцьцё Ка-

На Сьмерць Малюткі-Вязьня

Адзін наш чытач у вольным сьвеце атрымаў ад свае сяброўкі з-за жалезнае заслоны верш, напісаны ў савецкім канцэнтрацыйным лягеры.

Гісторыя гэтага верша, зь якім тут ніжэй мы знаёмім нашых чытачоў, такая. Хутка па заканчэньні 2-ое сусьветнае вайны, у хвалі масавага тэрору на „вызваленых" Чырвонай арміяй землях, спасярод іншых, была арыштаваная НКВД, разам із сваім мужам, маладая цяжарная беларуска. У камэры менскай турмы яна нарадзіла сына. Будучы засуджаная (бяз суда!) на даўгі тэрмін зьняволеньня, із сынам яна прайшла па шматлікіх турэмных этапах да аднаго із савецкіх канцэнтрацыйных лягероў у Азіі. Але малютказьвін – аднагадовы вязень – ня вытрымаў умоваў катаржнага жыцьця і ў лягеры памёр.

Напісаньне верша й выклікана гэтым праўдзівым, патрасальным у сваёй жорсткасьці фактам. У ім адбіта мацярынская боль і пакуты па ўтраце малюткі-сына – вязьня канцэнтрацыйнага лягеру. Верш – жахлівы дакумэнт праvоў чалавека ў БССР, нялюдзкіх адносінаў да сваіх грамадзянаў у СССР.

Сыну маленькі, народжаны вязьнем
Ў мурох халоднай сталічнай турмы!
Раней, чым сьвет Божы, ты краты пабачыў,
За кратамі дзе ў неба плылі дымы,
Што пядзю блакітна сінеючай далі
Над верхняю шыбай вакна
Чорнай пялёнкай усьцяж засьцілалі,
Хаваючы бляскі і сонца і дня.

Сыну маленькі, прайшоў ты са мною
Пакуты ў падвалах чужынных цямніц,
Праз шмат перасылак зімою сьцюдзёнай
Дабраліся з табой да Кінгірскіх граніц.
Колькі ад болю ў нас выліта сьлёзаў?
Колькі цярпеньняў на нашым шляху?
Сэрца ад жалю парвалася-б можа,
Каб не замкнута ў грудзёх для пакут!

Сыну мой любы, ўсе жахі і болі
Цярпела я, родны, ў імя тваё,
Бо ты – мая радасьць, і шчасьце, і доля;
Бо ты – мая мэта, зь якою я йшла праз жыцьцё.
Твае вачаняты, як льны на Радзіме,
Як ясная неба блакіт,
Ласкай каханьня, як ручкамі, зьнімуць
Цяжар паднявольнай тугі.

А сёньня ўсё згасла, зайшло маё сонца,
Пагасьлі надзеі мае;
Мэты і мары аб Роднай Старонцы
Пагасьлі з адлётам майго салаўя.

Бывай, родны сыну, мой ангел нябесны,
Ня зьнёс ты няволі і ў сьмерці бясьпечнай
Прытулак знайшоў і спачын.
Сьпі, родны сыну... Ўсявышняму Богу
Малітву ад нас занясі –
Ад вязьняў нявінных, ад ўсіх, хто ў трывогах –
Волю для нас папрасі.
Сьпі, мой малютка... Чужая зямліца
Пухам хай стане табе;
Пустыня хай жытам табе каласіцца,
А камень – аб Краю пяе.

легіі ў прысутнасьці Віленскага біскупа й Капітулы. Спачатку ў школе выкладаліся прадметы, зьвязаныя з ыторыкай (граматыка, літаратура, лёгіка, красамоўства, дыдактыка), але ўжо 10 дзён пазьней (18 тр. 1570), у гадавіну інгрэсу (пастанаўленьня) Віленскага біскупа на катэдру, школа была паднесена да ступені Калегіі, ды былі падрыхтаваныя аддзелы: філязофіі й тэалёгіі, апрача йснуючай рыторыкі.

Заснавальнікі Віленскай Акадэміі адразу забясьпечылі яе так у матарыяльныя засобы, як і ў навуковыя дапаможнікі, а таксама ў высокаадукаваны прафэсарскі пэрсанал.

Галоўнымі пратэктарамі Калегіі былі: кароль, ёнжа й Вялікі Князь Літоўскі, Жыгімонт Аўгуст, Віленскі й Жамойцкі біскупы, каад'ютар Віленскага біскупа – князь Юры Радзівіл. Адной з патрэбаў Калегіі была арганізацыя бібліятэкі. Ужо ў 1570 г. кн. Юры Радзівіл перадаў Віленскай Калегіі ўсю сваю бібліятэку. Яна сталася асновай кніжнага фонду, які перайшоў пасьля ў Віленскую Акадэмію. Другім важным дарам была бібліятэка Жыгімонта Аўгуста, караля й вялікага князя Літоўскага, якую ён перадаў Віленскай Калегіі 6 травеня 1571 г. Бібліятэка гэтая знаходзілася ў Віленскім замку, й пачынаючы ад 1574 г. на працягу 25 гадоў павялічвалася рознымі цэннымі зборамі. (У. Пічэта, Пытаньне аб вышэйшай школе на Беларусі ў мінулым; Працы Бел. Дзярж. Ун. ў Менску №19, 1928). У часе „патопу" (1648–1667) цэнны збор кніжак Жыгімонта Аўгуста быў разграблены рознымі наезьнікамі й толькі некаторыя кніжкі знойдзеныя ў польскіх, расейскіх і швэдзкіх бібліятэках.

Першыя пачаткі навуковай дзейнасьці езуітаў у Вільні ня былі лёгкімі. Зламаць непрыхільнае настаўленьне пратастантаў удалося праз дабрадзейную ды міласэрную дзейнасьць у часе страшнага памору ў 1573 г. Тады езуіты выявілі вялізную дзейнасьць так харытатыўную, як і маральную. Віленская Калегія ўславілася сваімі публічнымі дыспутамі, выстаўкамі, паходамі, тэатральнымі сцэнамі, канцэртамі й г.д. – нядамі дасюль акцыямі публічнага характару ў духу заходня-эўрапэйскага рэнасансу...

Сьмерць Жыгімонта Аўгуста ў 1572 г. не дазволіла яму поўнасьцю зьдзейсьніць ідэю ўстанаўленьня ў Вялікім Княстве Літоўскім у ягонай сталіцы – Вільні – Акадэмію тыпу заходня-эўрапэйскага.

Зрабіў гэта ягоны наступнік: Сьцяпан Баторы 7 ліпеня 1578 г., падносячы Віленскую Калегію да годнасьці Акадэміі, зраўноўваючы яе ў правох і прывілеях з Кракаўскай Акадэміяй. Іншым дакумэнтам з 1-га красавіка 1579 г. Сьцяпан Баторы дазваляў Акадэміі свабоднае навучаньне тэалёгіі, філязофіі й прыродаведна - матэматычных навук за выключэньнем мэдыцыны й права. Адначасова за Акадэміяй прызнавалася поўная аўтаномія, вызваленьне ад судовай і адміністрацыйнай падуладнасьці, а таксама свабоду ад данінаў і мытаў. Урэшце папа Рыгор XIII бульляй з 29 кастрычніка 1579 г. зацьвердзіў Віленскую Акадэмію, як роўную ў правох з усімі эўрапэйскімі ўстановамі гэтага тыпу. Уканцы Варшаўскі Сойм Абодвых Народаў Каралеўства й В. Кн. Літоўскага з 1583 г. з свайго боку зацьвердзіў усе каралеўскія наданьні, ўключна з маёнткамі Тракалі ля Вільні ў карысьць Акадэміі. Першым рэктарам Акадэміі быў выбраны Пятро Скарга.

Першапачатковая Віленская Акадэмія мела два факультэты: філязофіі й тэалёгіі. На першым факультэце (філязофіі) выкладалася: лёгіка, фізыка, мэтафізыка, рыторыка, паэтыка, матэматыка, геаграфія й старыя мовы: гэбрайская, грэцкая й лацінская. Сюды належалі ў старэйшых клясах нацыянальныя мовы: беларуская, італьянская, гішпанская, нямецкая й польская. На тэалягічным аддзеле былі гэткія прадметы: сьв. пісьмо, тэалёгія схалястычная, палямічная й маральная, казуістыка, кананічнае права й старыя мовы. (И. И. Лаппо, Виленская Академия, 8).

У складзе двух факультэтаў Віленская Акадэмія праіснавала да 1641 г., калі Ўладыслаў Ваза, 11 кастр. 1641 г. выдаў грамату аб праве Акадэміі на адкрыцьцё двух новых факультэтаў: права й мэдыцыны. Аднак недахоп прафэсараў ды навуковых уладжаньняў і дапаможнікаў не дазваляў на працягу гадоў арганізаваць мэдычны факультэт. Затое ў тымжа 1641 г. заіснаваў юрыдычны факультэт. Вялізныя заслугі ў наладжаньні гэтага факультэту належацца сыну слаўнага Канцлера Льва Сапегі – Льву Казіміру Сапезе. Ён утварыў фонд у суме 12 500 зл. у золаце на ўтрыманьне 4 прафэсараў права, ды плаціў усе іншыя выдаткі факультэту.

У далейшым часе граматы Сьцяпана Баторага й Улад. Вазы, пацьвярджалі Ян Казімір, 9 лютага 1649 г., і Аўгуст II ў 1726 ды 1736 гадох.

Што датычыць разьвіцьця бібліятэкі Акадэміі, то як ведаем, яна пераняла кніжны фонд Калегіі. У канцы 16 ст. бібліятэка павялічылася дарам вучня Віленскай Акадэміі др. Лукаша Краснад'бскага, які ў 1594 г. запісаў ёй свае тэалягічныя кнігі на італьянскай і гішпанскай мовах.

У далейшым бібліятэка атрымала цэнныя зборы беларускага кардынала Юрага Радзівіла, які памёр у 1600 г. ды Віленскага суфрагана й біскупа Мікалая Паца (пам. 1619). У 1629 г. прыбылі зборы Віленскага япіскапа Эўстафа Валовіча, а ў 1630 г. – пісара польнага ВКЛ Крыштафа Міколы Сапегі.

Павялічыліся таксама грашовыя й зямельныя фонды Акадэміі. Так 13 верасьня 1623 г. пісар ВКЛ Андрыян Вярбіцкі перадаў Акадэміі свае маёнткі ў Віленскім ваяводзтве з умовай, каб з прыбытку іх 1000 зл. выдавалася Бібліятэцы на закуп патрэбных кніжак (Брэнштэйн, 10).

Такім чынам Віленская Акадэмія да сярэдзіны 17 ст., гэта значыць да часу маскоўскай навалы ў 1654–55 гг. прадстаўлялася знаменіта: мела 75 прафэсараў ды 700 студэнтаў. (Я. Бялінскі назв. праца, том III, 509).

* * *

Маскоўская навала ў 1654–55 гг. (пасьля пераходу Хмяльніцкага да Масквы) пры ўдзеле казацкіх войскаў Хмяльніцкага пад провадам Залатарэнкі, сталася запраўдным „крывавым патопам" Беларусі. Усе беларускія гарады былі спаленыя, або разбураныя, а насельніцтва, якое не пасьпела ўцячы, пускалася пад меч. У далейшым швэдзкі наезд, барацьба беларускіх войскаў кн. і гэтмана ВКЛ Януша Радзівіла ды Паўла Сапегі з маскоўскімі, казацкімі й швэцкімі наезьнікамі, голад, эпідэміі, вывад многага насельніцтва ў глыб Расеі, амальшто абязьлюдзілі Беларусь. Яна страціла 3/4 ўсяго насельніцтва.

Вось як апісвае Г. Масьціцкі (ў кнізе „Вільно", В-ва 1924, бб.21–24) тагачасныя падзеі пры штурме беларускай сталіцы:

„У пачатках жніўня 1655 г. трыстатысячная армія, маскоўская й казацкая Залатарэнкі, заняла ўсходнюю й паўдзённую Беларусь ды набліжалася сярод пажарышчаў і разбурэньняў да сталіцы, да Вільні. Страх вялікі ахапіў горад. Хто мог, уцякаў у лясы, загранiцу; Віленскі япіскап з мошчамі сьв. Казіміра ў Каралевец, за ім манахі з цудоўным абразом Маці Божай з Вострабрамы. Мяшчане рыхтаваліся да абароны пры гарадзкіх брамах, у дамох, у манастырох, цэрквах і касьцёлах ды бажніцах. Але не хапала войска й праваднiкоў. Раніцою 8 жніўня падышоў вораг да мурой сталіцы, ахапіўшы яе з усіх бакоў. Пачаўся бой. Жудасьць агарнула наймужнейшыя сэрцы. Ніхто не хацеў здавацца... Хутка ў горад прарваліся казакі, мігам узялі гарадзкія брамы, ўмацаваныя цьвярдзіні: дамы, касьцёлы, цэрквы, бажніцы, мэчэты. У палон не бралі, але секлі на месцы. Выцягвалі з жылых дамоў няшчасных людзэй рознага веку й полу і ў расьпянелай сваволі выдумоўвалі макабрычныя мукі над сваімі ахвярамі. Хутка ўсе вуліцы былі засьцелены змасакраванымі трупамі, без адзеньня, абутку... Кажуць, што ў тым адным дні загінула 25 тысяч людзей"...

Віленская Акадэмія, як нацыянальная скарбніца, на падабенства мошчаў сьв. Казіміра й Абразу Вострабрамскай Маці Божай, была вывезеная ў Прусы, ў Кэнінсберг. Туды падаліся ў бальшыні прафэсары й студэнты. Вывезеныя былі таксама найбольш каштоўныя кніжныя зборы акадэміцкай бібліятэкі. Частка аднак кніжнага фонду трапіла ў рукі швэдаў ды была зьвернена на аснове Аліўскага мірнага дагавору.

У 1661 г. Масква прымушаная была пакінуць Вільню й Беларусь па Дняпро. У спаленую ды абязьлюдную сталіцу-Вільню пачалі вяртацца недабіткі. Вярнуліся мошчы сьв. Казіміра, цудоўны Абраз Вострабрамскай Маці Божай, вярнулася й Віленская Акадэмія. Аднак ужо аж да канца існаваньня Вялікага Княства Літоўскага, гэта значыць да канца 18 ст. сталіца Беларусі – Вільня ня здолела залячыць нанесеных ранаў. Не змагла нанава зазіяць і Віленская Акадэмія, хоць наладзіла сваю працу хутка пасьля вызваленьня заходня-дняпроўскай Беларусі. Абяднелая краіна не змагла цяпер запрасіць найлепшых вучоных заходняй Эўропы, ані вытварыць собскіх. Трэба было ўсё пачынаць спачатку.

Разграбленая Віленская Акадэмічная Бібліятэка ўкамплектоўвалася новымі фундацыямі. Перш за ўсё цяпер у яе ўлілася „бібліятэка Сапегі" – сына славутага канцлера, які яшчэ ў 1644 г. запісаў свае навуковыя зборы Акадэміі. Названая „бібліятэка Сапегі" налічвала да 3000 назоваў. За Сапегай пайшлі йншыя. Так у 1677 г. перадаў Акадэміі сваю бібліятэку канцлер Віленскай куры Казімір Вайнаровіч. У 1772 г. парайшла ў Акадэмічную бібліятэку кніжніца Віленскага біскупа Казіміра Брастоўскага. Тое сама зрабіў ягоны наступнік Мацей Язэп Аўкута.

У палове 18 ст. браты Казімір і Міхась Вярбіцкія перадалі Акадэміі каля 16 000 залатых на абсталяваньне бібліятэкі. Была таксама падараваная камяніца, даходы зь якой (200 зал.) прызначаліся на патрэбы бібліятэкі (Брэнштэйн, 17). Дзякуючы гэтым фундацыям Акадэмія зноў сталася галоўнай крыніцай вышэйшай асьветы ў Беларусі.

(працяг у наступным нумары)

З Жалобнай Хронікі

+Сьвятой памяці Хведар Міраноўскі

30-га сьнежня 1978-га году адыйшоў на вечны супачынак Сьвятой Памяці Фёдар Міраноўскі, на 72-м годзе жыцьця.

Ён быў пажыцьцёвым Царкоўным Старастаю Прыходу Сьвятое Троіцы Беларускай Праваслаўнай Аўтакефальнай Царквы ў Доратьі, Ню Джэрзі. За сваю ахвярную працу быў узнагароджаны Яго Высокапрэасьвяшчэньнейшым Мітрапалітам Андрэям спэцыяльнай Граматай. Паховіны адбыліся 3-га студзеня 1979-га году. З гэтай сумнай нагоды ў Царкве Сьвятое Троіцы ў Доратьі а. Прат. Карп адслужыў Св. Літургію й Паніхіду. Пахаваны на Гарадзкім могільніку ў Вайнлэнд.

Нябошчык асіраціў жонку Тацяну, сыноў і ўнукаў. Памінальны абед адбыўся ў царкоўнай салі Прыходу Св. Троіцы ў Доратьі, на якім прысутнічала больш за 60 асобаў.

Ад імя Кансысторыі й Прыходу Жыравіцкай Божай Маці ў Гайлэнд Парк, прысутнічаў Сп. Мікалай Войтэнка. Ён зьлажыў шчырыя спачуваньні сямьі памершага Хведара Міраноўскага й зазначыў, што сыны Св. Памяці Хведара пяройм(у)ць працу Свайго Бацькі й будуць працаваць на Славу Божую й для свайго прыходу ў Доратьі.

Сьпі, БРАЦЕ ХВЕДАРУ, на вольнай зямлі Вашынгтона!
Хай сьніцца ТАБЕ Родныя Гоні!

– Прысутны: М.В.

+Сьвятой памяці Павло Цьвірко

28-га сьнежня 1978 году, пасьля кароткай і цяжкай хваробы адыйшоў у вечнасьць, заслужаны рэлігійны й грамадзкі працаўнік, Св. памяці Павло Цьвірко.

Нарадзіўся Павло Цьвірко, 16-га жніўня 1906 году, ў вёсцы Бахіня, Жыдкоўскага раёну, Менскага Округа, дзе пражываў з сваёй сямьёй да Другой Сусьветнай вайны. Апынуўшыся спачатку ў Нямеччыне, адкуль па пэўным часе эміграваў у Бразылію. Пражыўшы некалькі гадоў у Бразыліі св. памяці Паўло Цьвірка пераезджае да З.Ш.А. У Амэрыцы настала затрымліваецца ў Чыкага аж да апошніх дзён свайго жыцьця.

Павло Цьвірко быў добры спакойны, чалавек, любіў царкву, ніколі не апусьціў, у вольны час ад працы што-дзённай, любіў паехаць на рыбы, то яго быў спорт. Так прашло добрага спакойнага беларуса жыцьцё тут у Чыкаго.

Паховіны адбыліся 30-га сьнежня, на Магільніку Эмвуд Парк, блізка свае св. памяці памершай жонкі, каторая там ўжо спачыла. Заўпакойную Службу Божую адправіў Архімандрыт а. Язэп (Строк) у саслужэньні Дзіякана а. Марка, ў Беларускай Праваслаўнай Царкве „Сьвятога Юрыя" да якой належаў св. памяці Павло.

Пакойны пакінуў у вялікім смутку сваю любімую дачку Ніну з мужам Міхаілам, унука й маленькую ўнучку. Швагра Павла Судніка з жонкай Ліляй, тры замужныя пляменьніцы, двох пляменьнікаў з жонкамі й усіх парафіян, знакомых і прыяцеляў.

Сьпі наш Дарагі Павло! Няхай будзе Табе Пухам Амэрыканская зямелька! Успамін аб Табе назаў-

(працяг на 8-ай бачыны)

КАНФЭРЭНЦЫЯ ЯПІСКАПАЎ

(працяг з 4-ай бачынкі)

17 і 18 кастрычніка, 1978 году ў Джонстаўн, Пэнсылванія, ЗША, адбылася гістарычная Канфэрэнцыя Япіскапаў усіх праваслаўных цэркваў у Амэрыцы.

На гэтую канфэрэнцыю быў запрошаны й наш, Яго Міласьці Найпачасьнейшы Андрэй, Мітрапаліт Беларускае Аўтакефальнае Праваслаўнае Царквы. Дзеля ня зусім добрага здароў'я Мітрапаліта Андрэя, заступаў яго на Канфэрэнцыі Архіяп. Мікалай з Таронта.

Гэтая гістарычная Нарада Япіскапаў была склікана з адабрэньня старшыні Сталае Нарады Праваслаўных Япіскапаў Амэрыкі (СНПЯА–SCOBA) Найпрачасьнейшага Якуба (Якаваса) заступніка (экзарха) Ўсясьветнага Праваслаўнага Канстантынопальскага Патрыярха Дзімітрыя I, Пачэсным Янам, Япіскапам і Першым Герархам Карпатарускай Япархіі ў Амэрыцы. Япіскап Ян быў гаспадаром Нарады, а ўрад Япархіі Карпатарускай ўзяў на сябе аплату ўсіх коштаў Нарады.

У аўторак 17 кастрычніка, ў Шэратон Ін адбылося першае паседжаньне Япіскапаў. Потым, а 5-й гадзіне ўвечары ў Карпатарускім Катэдральным Храме Хрыста Спаса Служылася Вячэрня, ачоленая Арх. Якубам (Якавас) у саслужэньні трох сьвяшчэньнікаў. Вялікі храм быў цесна запоўнены вернікамі.

Пасьля Вячэрні ў Сунегана Каўнтры Клуб (Sunnehana Country Club) зладжана супольная вячэра для архірэяў і сьвяшчэньнікаў, што прыехалі з сваімі япіскапамі, і асоб мясцовых уладаў. Малітву прад ядою сказаў архіяп. Вікторын Румынскае Праваслаўнае Місіянерскае Япархіі. Магістар места Сп. Чарлс Томльяновіч прывітаў прыбылых архірэяў і выказаў задаваленьне з таго, што гэтая вялікая гістарычная падзея адбываецца ў ягоным месьце за ягонага ўрадаваньня. На вячэры прамаўляў Архіяп. Якавас і выказаў мэту скліканьня Нарады ды зьвярнуў увагу на цяжкасьці, якія знаходзяцца на шляху Праваслаўнай Царквы. Між іншым ён сказаў, што ня ёсьць ягоным імкненьнем падпарадкаваць іншыя юрысдыкцыі, бо гэта ня ёсьць справаю Праваслаўнай Царквы, але неабходна нам знайсьці лучнасьць у супольным дзеяньні. Яшчэ варта адзначыць у мове Архіяп. Якаваса, дзе ён адказваў тым, якія думаюць, што пераход на ангельскую мову ў царкве можа выратаваць Яе. „Ня мова", ён казаў, „а праваслаўная вера ў Хрыста ўтрымае людзей пры праваслаўю."

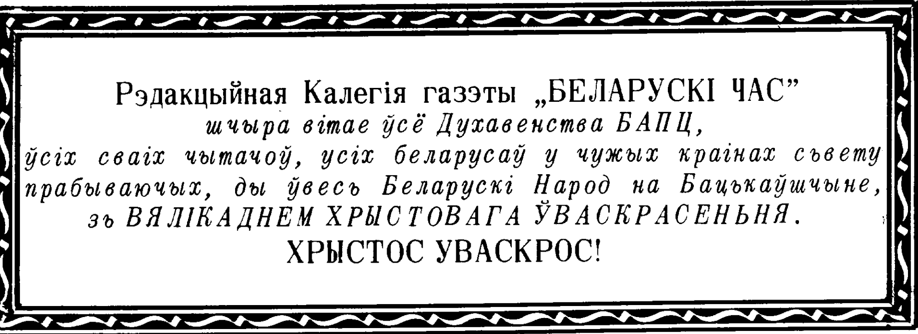
У сераду, 18 кастрычніка, адбылося другое паседжаньне Канфэрэнцыі. Двохдзённая праца Праваслаўных Япіскапаў Амэрыкі закончылася тым, што ўсе прысутныя япіскапы пагадзіліся прадаўжаць запачаткаваныя перагаворы ў справе вялікае праваслаўнае адзінасьці й зразуменьня. Наступная падобная Канфэрэнцыя назначаная на 10 травеня, 1979 году, у будынках Грэцкае Япархіі ў Ню Ерку.

На другім паседжаньні была паклікана камісія, якая займецца праектам спраў адумысловага вышэньня й ліквідацыяй перашкодаў да еўхарыстычнай лучнасьці. У камісію ўвайшлі: яп. Ян (Карпатарускай Япархіі), яп. Сілас (Грэцкае Япархіі) і яп. Гэрман.

На другім паседжаньні архіяп. Якавас, які быў старшынёю абодвых паседжаньняў, заклікаў япіскапаў падыходзіць да еднасьці ў межах праваслаўя. Ён закончыў сваю прамову словам: „Хрыстос сярод нас!", „Ёсьць і будзе!" быў адказ. Пры разьвітаньні архірэяў панавала цёплая прыхільнасьць, любоў і надзея на лепшае.

Восемнаццаць гадоў таму, ў 1960 годзе, была створаная арганізацыя: *Сталая Нарада Праваслаўных Япіскапаў у Амэрыцы (СНПЯА).* Прадбачваецца, што Праваслаўныя Цэрквы застануцца пры сваіх юрысдыкцыях, але задзіночаныя ў СНПЯА. Мэтай стварэньня й было задзіночаньня Цэркваў. Агалошаньне ў Джонстаўн павінна радаваць кожнага праваслаўнага хрысьціяніна. Дык, памажы Божа, пачатай справе паразуменьня й вызнаньня між ПраваслаўнымiЦэрквамі ў Амэрыцы!

— М. Грыбок

Царкоўны Служэбнік у Беларускай Мове

Дарагія Суродзічы!

Шмат гутаркі было, а час да-часу, былі націскі на япіскапаў, каб у службах мы ўжывалі родную мову. А таксама на Саборы БАПЦ 29 чырвеня, 1972 году, разважалася пра родную мову ў багаслужбах.

З Божае ласкі, ужо зданы да друку служэбнік. Зьмест яго наступны: 1) Трэба ведаць – тлумачэньне для сьвятароў і міранаў; 2) Сустрэча архірэя – калі служба архірэйская; 3) Праскамідыя; 4) Сьв. Літургія Яна Залатавуснага й Васіля Вялікага; 5) Малітвы сьвятарства саслужнікаў у сьв. Літургіі; 6) Водпусты; 7) Пракімены; 8) Трапары.

Служэбнік мае выйсьці на продаж, прыблізна, у ліпені 1979 г. Гэта ёсьць новая падзея ў гісторыі БАПЦ, бо ўпяршыню друкуецца служэбнік на роднай мове. Прыблізны кошт друку – каля 3,000 дал. Гэта ёсьць немалая сума, але яе трэба сабраць. Калі будзе выручка за служэбнік, дык рэшта пойдзе на выданьне напрастольнага Эвангельля й Апостала.

Дарагія Суродзічы! Я паслухаўся Вашага голасу й адважыўся выдаць служэбнік. Зьвяртаюся да Вас, прыйдзіце на сустрач сваімі ахвярамі! Дзеля пэўнасьці высылайце свае ахвяры банкавымі чэкамі на імя парафіі:

Byelorussian Autocephalic Orthodox Church
Parish of St. Kiryla of Turau
524 St. Clarens Ave., Toronto, Ont.
Canada M6H 3W7

зазначаючы, што ахвяра на служэбнік.

Госпад і Збаўца наш Ісус Хрыстос нехай мае Вас у Сваей апецы, ды ахіне ўсіх Вас Сваей ласкай, любоўю й міласэрдзем!

21 сьнежня, 1978 году
Таронта, Онтарыё, Канада
+Архіяпіскап Мкалай

ПАРАХВІЯ БАПЦ У АДЭЛАЙДЗЕ-АЎСТРАЛІЯ

Парахвіяне царквы Сьв. Ап. Пятра й Паўла ў Адэлайдзе вельмі дбайна адносяцца да ўтрыманьня й разбудовы свае сьвятыні. Царква, і, нядаўна пабудаваная заля побач, гуртуе каля сябе беларусаў, дзе адбываюцца ўсе царкоўныя й грамадзкія ўрачыстасьці. Пару гадоў таму дабудавалі прытвор, а ў мінулым годзе, з ініцыятывы Старшыні Парафіяльнае Рады К. Станкевіча дабудавалі 4 купалы, бо да гэтага часу быў адзін. Такім чынам царкоўны будынак прыняў прыгажэйшы архітэктурны выгляд.

Хвала ўсім тым, хто прыняў удзел у выкананьні гэтае ахвярнае працы.

– Акавіты

ВЯЛІКІ КАЛЯДНЫ АБЕД У НЮ-ЁРКУ

На Каляды, 7-га студзеня сёлета, пасьля Св. Літургіі, якую адслужыў а. Расьціслаў Войтэнка, ўсе прысутныя сабраліся ў салі царкоўна-грамадзкага будынку. Людзей сабралася досыць многа. Настрой быў сьвяточны, прыемны. Пасьля абеду адбылася Дзіцячая Акадэмія

Вельмі ўдала была выканана Калядка „Ціхая ноч". Сьпявалі й іншыя Калядкі, дэкламавалі вершы, а Коля й Паўлік Рамано з вялікім энтузыязмам прачыталі казку...

У Калядней Дзіцячай Акадэміі прыймалі ўдзел: Таня й Ніна Заморскія, Паўлік і Коля Рамано й Антось Бартуль.

Узнагародаю для маладых артыстых былі гарачыя воплескі прысутных і Калядныя падарункі, якія яны атрымалі па закančэньні сваіх выступленьняў.

Урэшце Сп. Інж. Мікола Гарошка, Старшыня Парафіяльнай Рады, шчыра падзякаваў Спадарыням: Але Орса-Рамано, Веры Заморскай і Веры Бартуль за падрыхтаваньне Каляднага абеду, а таксама за актыўны іхны ўдзел у падрыхтоўцы прыгожай Каляднай імпрэзы.

– Зіна Загорская

ПАДЗЯКА

Вельмі Паважаным
Сп. Ніне й Васілю Стомам
у Ню Брансвіку, Н. Джэрзі

Ад імя Парафіі Катэдральнага Сабору Сьв. Кірылы Тураўскага й свайго асабіста, выражаю Вам шчырую падзяку за ахвяраваную прыгожую лампадку, якая прыхарашыла Галгофу нашага храму.

„Сьвяцільнікі-лампады запальваюцца пры Багаслужбах для праяўленьня таго, што сэрцы веручых саграваюць полымям любові да Бога й сьвятых Яго, а таксама, для паказаньня радасьці ўрачыстасьці Царквы".

Дык сьвятло Вашае лампадкі няхай асьвячае духовым сьветам сэрцы прысутных на Багаслужбах нашых вернікаў у Саборы.

Мы будзем маліць Госпада нашага Ісуса Хрыста, каб Ён Міласьцівы ўзнагарадзіў Вас, атуляючы Сваею Ласкаю й апекаю.

26 студзеня 1979

Мітр. Прат. Васіль Кэндыш
Кіраўнік Парахвіі

З ЖАЛОБНАЙ ХРОНІКІ

(працяг з 7-ай бачынкі)

сёды застаецца сярод усіх нас. Будзем узносіць малітвы за тваю душу Богу!

ВЕЧНАЯ ПАМЯЦЬ!
Сакратар Парафіі „Сьв. Юрыя"
Пётр Негода

+**С. П. Агата Куленіч** на 73 годзе жыцьця, адыйшла ў вечнасьць 18.8.1978 г., матка ўсім ведамага сына Уладзімера. Сьв. Памяці Агата паходзіла з вёскі Яблонка каля Івацэвіч на Беларусі. Сьв. Памяці Агата была афярнай і добрай парафіянкай нашае Царквы.

Абрад пахаваньня выканаў а. Аўгэнь, хорам кіраваў рэгент Сп. М. Бурнос. Сьв. Пам. Агата пахаваная на могілках у Адэлайдзе. У вялікай жалобе пакінула сына Уладзімера, 4 дачкі, 8 унукаў і 1 праўнука. Пухам хай будзе Ей аўстралійская зямля й вечная памяць сярод нас.

У НАСТУПНЫМ НУМАРЫ

(1) В. Пануцэвіч, „400-годзьдзе Віленскага Ўнівэрсытэту".
(2) Др. В. Жук-Грышкевіч, „Прывітаньні Старшыні Рады БНР на 13-й Сустрэчы БПА".
(3) Я. Юхнавец, „Урачыстасьць у Садзе" (працяг).
(4) Др. Р. Жук-Грышкевіч, „30 год Згуртаваньня Беларусаў Канады".
(5) Др. Я. Скурат, „Будучыня Беларускай Іміграцыі".